دەربارەی "ئیسلامی سیاسی" لە کوردستان

(بەشی سێیەم)

ئیسماعیل ئیبراهیم ڕواندزی

ئیسلامیەکانی کوردستان : سەرەتای کار

ڕەوتە ئیسلامیەکانی کورد لە سەرەتای دروست بوونیان ، واتە لە کوتایی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوو ، لە ڕووبەڕوو بوونەوە لەگەڵ بیری نەتەوەیی کورد بۆ سەربەخۆیی پێکهاتن . لە کاتێکدا ڕەوتە ئیسلامیەکانی عەرەب و فارس و تورک ، ناسنامەی نەتەوەیی و یەکپارچەیی دەولەتی نەتەوەیی (کە تیایاندا خاکی کوردستان بەزۆر و زۆرداری پێوەیان لکێندراوە) و تایبەتمەندی ڕوشەنبیری نەتەوەیی خۆیان بە یەکێک لە ئەرکەکانی ئیسلام و "سەوابتەکان" و لە ئەجندە سەرەکیەکانیان زانیوە ، ئەوا جیاواز لەوان ئیسلامیەکانی کورد هەولّی شێواندنی ناسنامە و جوگرافیای نیشتمانی و ڕۆشەنبیری کوردیان داوە و دەدەن لە قازانج بڕەودان بە بیری "ئوممەی ئیسلامی" و برابچوکی گەلی کوردستان .

ئەگەرچی هۆکاری سەرهەلّدانی "ئیسلامی سیاسی" لە ڕووی مێژووییەوە دەگەرێتەوە بۆ ڕووخانی ئیمبراتۆریەتی خیلافەتی ئوسمانی و ڕەتکردنەوەی سیکولاریزم ، بەلاّم لەو سەردەمەش ئیسلامیەکانی عەرەب کاتێک پێیاندادەگرت لە سەر دامەزراندنی "کۆمەلّگاییەکی ئیسلامی راستەقینە" و گەرانەوە بۆ بەهاکانی ئایینی ئیسلام ، ئەوا ئیسلام لای ئەوان زیاتر لە بیری ناسیونالیستی عەرەبی دەچوو وەک لە ئایینێک . ئەگەر سەرنج بدەین لە بنچینەدا پرۆژەی ڕەوتە ئیسلامیەکانی عەرەب لە سەردەمێکدا جەماوەری بوەوە ، کە هەموو ڕەوتە سیاسیە غەیرە دینیەکان ، لە کۆمونیسەکانەوە بگرە تا ناسیونالیست و سۆسیال ـ ناسیونالیسەکان شکستیان خوارد لە بەدیهێنانی "یەکێتی نەتەوەیی عەرەب" و "سەربەرزی و مەزنی نەتەوەی عەرەبی" . بە واتایەکی تر کاریگەری ڕەوتی ئیسلامی گرنگیەکی ئەوتۆی نەبوو کاتێک گەلی عەرەب پێیوابوو پرۆژەی ڕەوتە ناسیونالیست و سۆسیال ـ ناسیونالیستەکان بە "یەکێتی نەتەوەیی" و سەرکەوتنی یەکجارەکیان بەسەر ڕۆژئاوا و زایونیزم دەگەیەنێ . دیارە حەزدەکەم ئەوە بلّێم ، گەلێک هۆکاری تریش هەن کە ڕەوتی "ئیسلامی سیاسی" گەشە پێدا ، بەلاّم من لێرەدا مەبەستم نیە بە ووردی و تێروتەسەلی باسیان بکەم چونکە کارێکی وا نووسینێکی تایبەتی دەوێ .

کۆتایی هەشتاکان و سەرەتای نەوەدەکان ، بەهۆی ڕووخانی یەکێتی سۆڤیەت و گۆڕانە نێودەولّەتیەکان و شەری یەکەمی کەنداو ، ڕەشەبایەکی سیاسی پر لە ئالّوگۆری بەسەر ناوچەی ڕۆژهەلاّتی ناوەراست لەگەل خۆ هێنا ، بە جۆرێک کاریگەری ڕیشەیشی دانا لە سەر کوردستان . لە کوردستان ئالّوگۆرەکان بوونە هۆی رزگاری بەشێک لە خاکی کوردستان لە ژێر چنگی ڕژێمی ئێراق و

بەمەش کرانەوەیەکی سیاسی روویدا و دەرگای چالاکی سیاسی ئاشکرا کرایەوە بە ڕووی هەموو پارت و هێزە سیاسیەکان لەمانەش ڕەوتە ئیسلامیەکان . "ئیسلامیەکانی کورد" هەر لە سەرەتادا بەردەوام خاوەنی خیتابێکی توندوتیژ و ڕادیکال بوونە لە دژی هێزە سیاسیەکان و دەستهەڵاتداران و حکومەتی کوردستان . ئەم ڕەوتە بە تایبەتیش ڕێکخراوی " بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان" توانیان لە ڕێگەی خیتابی توندوتیژی و کاری خێرخوازی ئیسلامی بەشێکی بەرچاو لە توێژە فەرامۆشکراوەکانی کوردستان بۆ لای کاری توندوتیژی دژ بەکۆمەڵگا ڕاکێشن . قسە و لێدوانی ئیستفزازیانەی ڕابەڕانی ئەم ڕەوتە لە دژی دەستهەڵاتی کوردی و حکومەتی کوردستان و ڕێزنەگرتن و باوەڕنەهێنان بە یاسا و شوبهاندی یاساکانی حکومەت بە کوفرو لادان لە ئیسلام ، بووە هۆی گۆرینی هەڵوێستی پارتە نەتەوەییەکانی کوردستان بەرامبەر بەم ڕەوتە . ئەوەبوو شەڕ هەلگیرسا و بەشێکی بەرچاو لە هێزی چەکداری ئیسلامیەکان لەنێوبردران .

بەوپێیەی ڕەوتی ئیسلامی لەیەک سەرچاوەی فیکری و قوتابخانە پێکنەهاتبو ، بۆیە جەستەیەکی پتەوە و یەکپارچەش نەبوو بەڵکو ڕاستیەکەی لە ناخی ڕێبەرایەتی ئەو ڕەوتە زۆرێک فراکسیونی جیاواز هەبوون کە هەریەکێکیان بەپێی ئامانجە ئایدۆلۆژیە جیاوازیەکانیان تەشکیلی فیرقە و کۆمەڵی خۆیان دابوو ، و دوایی وەک بینیمان کەسایەتی کاریگەریان لێدەرکەوتن . بۆیە سیاسەتێک کە ڕێکخراوی "بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان" پەیرەوی دەکرد بە زێدەڕۆیی و ناواقعی لەقەلەم دەدرا لە لایەن هەندێکی ترلە کەسانی کاریگەر لە ڕەوتی ئیسلامی کوردستان . ئەمانە کە لە سەرەتادا بە "ئیسلامیە سەربەخۆکان" چالاکی ئیسلامی و سیاسیان دەکرد ڕەخنەیان لە شێوە و بەرنامەی کاری "بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان" هەبوو ، و بۆیەش دوایی لە پرۆسەی گەشەکردنیان پارتی " یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان" یان پێکهێنا .

ئاڵوگۆرە سیاسی و ناوچەیی و نێودەولەتیەکان وایکرد کە ڕەوتە ئیسلامیەکانی کوردستان وەک هەموو ڕەوتە ئیسلامیەکانی تر چاوبخشێنەوە بە تاقیکردنەوەکانیان لەژێر ڕۆشنایی هاوکێشەی سەرکەوتنەکان و شکستەکان ، و رۆشنیشە شکستەکانیان زۆرتر بوون لە سەرکەوتنەکان مادامەکی زۆربەی ئەو ڕەوتانە گورزی کوشندەیان پێکەوت و ناچارکران خیتابی توندوتیژی خۆیان تا ڕادەیەک بگۆڕن . ڕەوتە ئیسلامیەکانی کوردستان تا ئێستاش جیاوازی لە هەڵوێستەکانیان هەیە سەبارەت بە مەسەلە و رادەی ریفۆرم و بەخۆداچونەوە ، ئەمەش وەستاوەتە سەر مێژوو و قوتابخانەی هەریەک لەم ڕەوتانە و ڕادەی گورزخواردن و زیانەکانی هەریەک لەم ڕەوتانە لە رووبەڕووی چەکدارییدا ، بەڵام گومان نیە کە خەریکە وورده وورده زۆربەی ئەم ڕەوتانە هەنگاو دەنێن بەرەو چالاکی وکاری سیاسی لەچوارچێوەی گەمەی دیموکراسیدا ، وەک ئەوەی بینیمان چۆن "بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان" و "کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان" کە پێشتر لەسەرەتای نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو هەردووکیان لە ژێرناوی "بزووتنەوەی ئیسلامی لە کوردستان" چالاکی چەکدارییان دەنواند ئێستا بە حەماسەوە بەشداری هەڵبژاردنەکان دەکەن .

"ئیسلامی سیاسی " و بزووتنەوەی نەتەوەیی لە کوردستان

ئەمرۆ کوردستانی ژێردەستی ئێراق بە قۆناغی پرۆژەی شکلپێدانی ناسنامەی نەتەوەیی و جوگرافی و سەربەخویی تێدەپەرێ . دەتوانم بڵێم لەگەڵ بوونی دەستێوەردان و ترسی هێزە دەرەکیەکان بیری ئیسلامی سیاسی ترسێکی یەکجار گەورەی شاراوە و نادیارە لە سەر مەفهومی دەولەتی کوردی و بیری نەتەوەیی . دابەشکردن و تەفرەقە دروستکردن لە نێو گەلی کوردستان لە سەر بنچینەی ئایینەکان و مەزهەبەکان ڤایرۆسێکی یەکجار کوشندەیە (بە تایبەتیش هێشتا کوردستان نەبۆتە نیشتمانێک و ناسنامەیەکی دیار و باوەرپێکراو و فەرمی لەسەر ئاستی جیهان و دەولەتان) لە لەشی پرۆژەی نەتەوەیی . بەهۆی بوونی کۆکتێلی مەزهەب و ئایین و میللەتی جۆراوجۆر لە کوردستان تەنیا رێگە بۆ بنیاتنان و تەشکیلی جوگرافی و نەتەوەیی کوردستان برەوپێدانە بە مەفهومی "نیشتمانی کوردستان" و پەیوەندی و ناسنامەی "کوردستانیبوون" .

لە هیچ سەردەمێک ئایینی ئیسلام لە کوردستان نە لە لایەن پارتە نەتەوەییەکانی کوردستان و نە لە لایەن دەستهەلاتی ناوەندی بەغا دژایەتی و بەرهەڵستکاری نەکراوە . بە پێچەوانەوە ئیسلام وەک ئاینێک هەمیشە بەهرەمەند بووە لە پاڵپشتی ، و جێگەورێگەی گرنگ و تایبەت بە خۆشی لە کوردستان پاراستوە . پارتە کوردستانیە سەرەکیەکان لە سەرەتای دروست بوونیان زۆرێک لە سیاسەت و بەرنامەکانیان رەنگدانەوەی داواکاریە ئایینیەکانی میللەت بووە ، بۆیە هەولێ رەوتی ئیسلامی سیاسی بۆ دووبارە بە ئیسلامیکردنەوەی کۆمەڵگای کوردستان بێجگە لە یۆتۆپیاکی سیاسی ئیسلامی هیچی تر نیە .

ئەگەرچی ئیسلام وەک ئایین جێگای رێز و پاڵپشتی باڵی راستی حیزبە نەتەوەیەکانی کوردستان بووە و لە بەرامبەریشدا ئەو حیزبانە هەمیشە بەهرەمەند بوونە لە پاڵپشتی ئایینپەروەران و پێکهاتە و کۆمەڵە کۆنسێرفاتەکانی کوردستان ، بەڵام هیچ یەکێک لەم پارت و هێزە ئیسلامیانەی ئەمرۆ ، کە لە گۆرەپانی سیاسی کوردستان چالاکن ، لە منداڵدان و ناوەندە کۆنسیرفاتەکانی پارتە کوردیەکان سەریان هەڵنەداوە . پارت و هێزە ئیسلامیەکانی گۆرەپانی کوردستان بەرهەمی سەرچاوە فیکری و فیزیکیەکانی دەرەوەن و ئاو لە سەرچاوەی نمونەی حکومەت و پارت و هێزە ئیسلامیەکانی دەرەوەی سنووری کوردستان دەخۆنەوە (1) ، و بیری رزگاری نەتەوەیی کوردستان نە بنەمای خاڵی دەستپێکردن و پێکهاتنیان بووە ، و نە ئامانجیشیانە . (2)

<u>پەراوێزەکان :</u>

1 ـ "سەلاحەدین موحەمەد بەهائەدین" ئەمینداری گشتی یەکگرتووی ئیسلامی کوردستان لە چاوپێکەوتنی لەگەڵ رۆژنامەی " یەنی شەفەقی" تورکی ، کە لە سایتی ئینترنێتی یەکگرتووی ئیسلامی دانراوە ، دەڵێ :{لە راستیدا بزاڤەکەی ئێمە شێوەیەکی رێکخستنی برایانی موسلمانە و رەگ و ریشەیشی بۆ ساڵانی 1950 دەگەرێتەوە . دوای ئەوەی فیکری برایان گەیشتە ئێراق ،

وورده وورده به ئێمەش گەیشت } وه له شوێنێکی تر له هەمان چاوپێکەوتن دەڵێ : { من 30 ساڵه له نێو بزافی ئیسلامی پێگەیشتوم و ئێمه سوود له هەموو ئەو کەسانه وەردەگرین که ڕۆڵی هەبێ له بزافی ڕابوونی ئیسلامیدا }

2 ـ مەلا عەلی باپیر ڕابەری "کۆمەڵی ئیسلامی کوردستان" له چاوپێکەوتنێکی لەگەڵ گۆڤاری "هەرێم" ی ژماره (345) دەڵێ :
(من له سەرەتای تەمەنمەوه ، وات هەر لەو کاتەی که خۆم ناسیوه و شارەزاییەکم له دین پەیداکرد وەکو دینداری شەخسی ، پێش ئەوەی بیر له خەڵک بکەمەوه ، لەبیری ئەوەدا بووم چۆن بەپێی ئەو عەقیدەو تێڕوانینه ئیسلامیەی که من وەرمگرت ، وابکەم ورده وردەو پله به پله خوا له خۆم ڕازی بکەم و چۆن دینداری و موسلمانێتی بکەم . دوایی ورده ورده تێگەیشتنم له ئیسلام قوڵترو فراوانتربوو ، دیاره به پلەی یەکەم لەبەر ڕۆشنایی قورئان و سوننەت ، پاشان لەبەر ڕۆشنایی کتێب و بەرهەمی زانایان ، ئەو ڕاستیەم بۆ دەرکەوت که ئیسلام وەک چۆن داوای پابەندی شەخسی له مرۆڤ دەکات که لەزاتی خۆیدا به دینەوه پابەندبێ ، داوای پابەندی کۆمەڵیشی لێدەکات ، واتا بۆم دەرکەوت ئیسلام وەک چۆن کۆمەڵێک ئەرکی تێدایه ، به ئینسان وەک تاک له خودی خۆیدا خێبەجێ دەکرێ ، وەکو ئیمان ،عەقیدەو عیباداتی شەخسی ، خۆپاراستن له گوناح و چاکەکاری شەخسی و خۆڕازاندنەوه به سیفاتی باش که ئەوانه به تاک جێبەجێ دەکرێن ، وێرای ئەوەش کۆمەڵێک ئەرک و فەرمانیش هەن که به ئینسانێک جێبەجێ دەکرێن ، له کاتێکدا تاکێک دەبێ له کۆمەڵێکداو دەبێ هەموو بەیەکەوه دەسبا بۆ یەکتربگرن ، یانی هەر له سەرەتاوه ئەو حەقیقەتەم بۆ دەرکەوت و ئەوەش پالی پێوەنام که له بیری ئەوەدا بم ڕێکخراوێکی ئیسلامی بنیات بنێم) {تەئکید لای منەوەیه}. لێرەدا مەلا عەلی باپیر زۆر به ڕاشکاوی باسی ئەوه دەکا که له منداڵیەوه کێشەی نەتەوەیی مەسەله و غەمی ئەو نەبووه و له هەمان کاتدا ئەوەی پاڵی پێوه ناوه ڕێکخراوێکی ئیسلامیش دروست بکات مەسەلەی نەتەوایەتی نەبووه ، بەڵکو حەقیقەتێک که ئەو دۆزیویەتیەوه و پێویستی به بنیاتنانی ڕێکخراوێکی سیاسی بووه کەمڕەنگ و نائیسلامی بوونی کۆمەڵکای کوردستان بووه .